

ว่าด้วยมาตรฐาน ในสภาสถาปนิก

STANDARDS IN ARCHITECT COUNCIL OF THAILAND

ศาสตราจารย์ ดร. วิมลสิทธิ์ ทรายงกูร
กรรมการสภาสถาปนิก
Professor Dr. Vimolsiddhi Horayangkura,
Board Member, ACT.

1 4 7 8 2

ในอินที่จะนำวิชาชีพให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและการสร้างสรรค์สังคมไทย สิ่งที่สภาสถาปนิกกำลังทำอยู่ กล่าวได้ว่ามีมาตรฐานที่พึงพอหรือยัง ในขณะที่เดียวกันสามารถตอบสนองความต้องการหลากหลายทางวิชาชีพได้หรือไม่

คำสำคัญ หรือ 'keyword' ของสาระที่จำพูกกันในวันนี้คือ คำว่า 'มาตรฐาน' ไม่ว่าจะการบริหารงาน องค์กร การทำหน้าที่ของกรรมการสภาสถาปนิก การตัดสินใจ ตลอดจนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เป็นเรื่องที่มีการกำกับด้วย 'มาตรฐาน' ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวใน 4 มาตรฐานหลัก มาตรฐานองค์กรและการบริหารงาน มาตรฐานการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสภาสถาปนิก มาตรฐานทางวิชาการ และมาตรฐานทางวิชาชีพ มาตรฐานทางจริยธรรม

ทั้งหมดนี้ จะเป็นคำให้สัมภาษณ์ที่มุ่งยกระดับมาตรฐานสภาวิชาชีพ เมื่อไข้อยู่ที่ว่า ภายใต้มาตรฐานดังกล่าว จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการหลากหลายทางวิชาชีพ ทั้งการขยายงานสู่ส่วนประเทศอื่นๆ ในบางทิว 5 ประเทศ ความต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพข้ามสาขา การขยายขอบเขตงานที่ภาคสถาปนิกสามารถทำได้ ความต้องการเลื่อนระดับได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะสู่การเป็นสามัญสถาปนิก รวมถึงโอกาสการเป็นสถาปนิกอาเซียนได้ง่ายขึ้น ฯลฯ ที่สำคัญ ประชาชนและสังคมโดยรวมต้องได้ประโยชน์จากมาตรฐาน เพราะแม้แต่สินค้าเกษตรอย่างปาล์มก็ยังมีได้รับการประกาศกำหนดมาตรฐานเลขที่ มทช. 7023-2561 พร้อมสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ด้านความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

มาตรฐานองค์กรและการบริหารงานของสภาสถาปนิก ปัจจุบันมีสภาพการณ์อย่างไร

ก่อนอื่นขอขอบคุณที่มาของสภาสถาปนิกที่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 สภาสถาปนิกเป็นองค์กรที่เติบโตมาตามระยะเวลา 18 ปีที่ผ่านมา มีลักษณะค่อนข้างเป็นค่อยไป เป็นองค์กรที่ประกอบด้วยสมาชิกผู้มีใบอนุญาตจำนวนประมาณ 2.5-3 หมื่นคน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการสภาสถาปนิกจำนวน 20 คน พร้อมด้วยสำนักงานสภาสถาปนิกที่มีเจ้าหน้าที่ประจำประมาณ 40 คน ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐเพียง 3 ล้านบาทต่อปี และจากค่าสมาชิกและค่าธรรมเนียมต่างๆ เป็นหลัก

สภาสถาปนิก จึงเป็นองค์กรขนาดค่อนข้างเล็ก เมื่อเทียบกับ เช่น สภาวิศวกร มีทรัพยากรจำกัด และโดยรวมยังไม่ได้มีการพัฒนาสู่ 'ความเป็นองค์กรมาตรฐาน' ยังมีศักยภาพจำกัด แม้เวลาได้ผ่านไปเกือบสองทศวรรษก็ยังไม่ปรากฏมีหน่วยงานที่จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน ไม่มีระบบประเมินผลที่นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข ตามมาตรฐานการตรวจสอบการดำเนินงานตามกลไก PDCA ซึ่งปัจจุบันมีในเกือบทุกหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ ที่มีมาตรฐานในการดำเนินงาน สภาสถาปนิกเพิ่งเริ่มให้มีการจัดทำ 'Key Performance Indexes' (KPIs) ที่ใช้ประเมินมีที่สำคัญๆ เช่น ความสำเร็จ (achievement) ประสิทธิภาพ (efficiency) ประสิทธิภาพ (effectiveness) ความพึง

พอใจ (satisfaction) สถานภาพของสมาชิก สถานภาพทางการเงิน เป็นต้น

ที่ผ่านมา การบริหารงานของสภาสถาปนิก จึงเป็นไปในลักษณะของการทำงานเฉพาะหน้าเป็นหลัก ส่วนวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ผูกพันในระยะยาว เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นตามการก่อตัวของมาตรฐานองค์กรและการบริหารงาน

แล้วการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสภาสถาปนิกเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน หรือมีเอกภาพหรือไม่เพียงใด

ต้องยอมรับว่า คณะกรรมการสภาสถาปนิกจำนวน 20 ท่าน ประกอบด้วยบุคคลจากหลากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวิชาชีพ ฝ่ายวิชาการจากสถาบันการศึกษา และฝ่ายข้าราชการจากกระทรวงมหาดไทย นั้นย่อมหมายความว่าท่านมีพื้นฐานและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จึงมีความเข้าใจและวิธีคิดที่แตกต่างกัน และเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพพอสมควร จำเป็นต้องจัดให้มีการวาระการประชุม หรือ 'orientation' อย่างมีแบบแผน เพื่อปรับพื้นฐานในการคิดและการตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นไปตามมาตรฐานสากล และเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์ เช่น สิ่งที่สำคัญที่สถาปนิกต้องเรียนรู้ให้พิจารณาจากสาระสำคัญของวิชาชีพหรือวิชาชีพที่รวบรวมจากรายวิชาทั้งหมด แล้วจึงมากำหนดหมวดสาระวิชาหรือกลุ่มวิชา จึงยอมไม่ใช่ทำกลับกัน โดยกำหนดจากหมวดก่อนซึ่งจะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล และไม่เป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์ ฯลฯ

หากกรรมการสภาสถาปนิกทั้ง 20 ท่าน มีระดับพื้นฐานทางวิชาการ ทางวิชาชีพ ทางจริยธรรมต่างกัน รวมทั้งมีเป้าหมายในการทำหน้าที่ที่ต่างกัน มีความคาดหวังที่จะก้าวต่อไปในอนาคตแตกต่างกัน จึงมักเกิดการแบ่งแยกเป็นกลุ่มภายใน ขาดเอกภาพจนไม่อาจนำพาสภาสถาปนิกสู่ความสำเร็จที่เป็นสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติหน้าที่ที่จัดเป็น 'achievement' เพียงเรื่องการรับรองปริญญาที่มีประเด็นที่มองต่างมุมในหน้าที่ ที่หลายท่านก็มองไปทีมนั้น 'accreditation' ซึ่งเป็นงานกับข้อเชิงผลประโยชน์กับหน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงในการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เป็นต้น บ่อยครั้ง ที่ประชุมคณะกรรมการสภาสถาปนิกมีการถกเถียงกันในมติการประชุมของวาระการประชุมต่างๆ ก็อาจเนื่องมาจากหลาย

สาเหตุ ที่ควรจะได้รับแก้ไขในการบริหารจัดการประชุม ไม่ว่าจะการจัดระเบียบวาระการประชุม การสร้างวินัยการประชุม การนำการประชุม การสรุปมติการประชุม การจัดเตรียมเอกสารการประชุม ที่มีตัวเลือก สำหรับประเด็นที่มีความซับซ้อน เป็นต้น

โดยรวมคณะกรรมการสภาสถาปนิกยังต้องพัฒนามาตรฐานในการคิดแบบรอบด้านในการตัดสินใจ โดยยึดปัจจัยร่วมอย่างประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมจะได้รับเป็นตัวตั้ง รวมทั้งพัฒนามาตรฐานการบริหารจัดการองค์กร

ด้านวิชาการและด้านวิชาชีพดูเหมือนยังมีปัญหาด้านมาตรฐานที่ใช้ในการกำกับดูแล ขอให้อาจารย์ช่วยขยายความด้วย โดยเฉพาะภายใต้กฎหมายใหม่ที่ได้ประกาศหรือกำลังจะประกาศใช้

การดำเนินงานของสภาสถาปนิกในลักษณะ 'ควบคุม' ทางวิชาการด้วยเกณฑ์หรือมาตรฐานเดิมๆ ตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้สร้างความล่าช้าทางวิชาการและทางวิชาชีพมาอย่างต่อเนื่องโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงในโลกใบนี้ ในด้านภูมิอากาศ และสภาวะแวดล้อม ด้านระบบนิเวศ ด้านปัญหาพลังงาน ฯลฯ เหล่านี้ซึ่งต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้วยมาตรฐานทางวิชาการที่ใช้ในการควบคุมหลักสูตรการศึกษา เป็นคนละมาตรฐานกับการสร้างความเจริญก้าวหน้าสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการอันเป็นพันธกิจหลักของสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยไทยที่ติดอันดับในภูมิภาคเอเชีย ปี 2561 มี 10 แห่ง เริ่มต้นที่อันดับ 97, 164, ฯลฯ

ตามลำดับ) หากพิจารณาสาระสำคัญของมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กล่าวถึงเสรีภาพในการประกอบอาชีพ วรรคสอง พบว่า “การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพ ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถานการศึกษา”

ตามร่างพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. ปรากฏว่ามีสาระสำคัญในทิศทางเดียวกันในมาตรา 64, 65 และมาตรา 66 โดยมีข้อจำกัดที่สภามหาวิทยาลัยไม่มีอำนาจในการรับรองหรือกำหนดการจัดการเรียนการสอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาชีพ (มาตรา 64) รวมถึงไม่อาจออกข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์ในลักษณะที่เป็นทางเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา (มาตรา 65) ที่สำคัญคือการออกมาตรา 66 เพื่อให้อำนาจแก่คณะกรรมการมาตรฐานอุดมศึกษาในการแจ้งให้สภาวิชาชีพปฏิบัติตาม ในกรณีที่สภาวิชาชีพฝ่าฝืนมาตรา 64 และ 65 ยิ่งกว่านั้นในร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา พ.ศ. มาตรา 17 ให้อำนาจว่า หลักสูตรของสถานอุดมศึกษาของรัฐที่ผ่านการเห็นชอบของกระทรวงแล้ว ย่อมได้รับการรับรองโดยปริยายจากสภาวิชาชีพ

ข้อกฎหมายต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ย่อมบ่งบอกถึงมาตรฐานใหม่ในการกำกับดูแลการศึกษาของชาติที่อยู่นอกอำนาจการควบคุมของสภาวิชาชีพ คำถามจึงอยู่ที่ว่า *ทำไมการอุดมศึกษาจึงไม่เปิดทางให้สภาวิชาชีพมีบทบาทร่วมในการกำหนด/รับรองหลักสูตรการศึกษา* ประเด็นนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงจุดยืนของสภาวิชาชีพที่ต้องการมีบทบาทร่วมดังกล่าว ในการประชุมร่วมของสภาวิชาชีพต่าง ๆ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2561 ที่ผ่านมา

ทิศทางเกี่ยวกับอิสระทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับมาตรฐานสากล นอกจากการสร้างความสัมพันธ์แล้ว ยังเกี่ยวข้องกับทำให้มีการควบคุมมาตรฐานการศึกษามีลักษณะเป็นผลพวงจากมาตรฐานเดียวกัน (standardization) บัณฑิตที่จบการศึกษาที่มีการเรียนรู้เหมือนกันหมด ซึ่งไม่ตอบรับกับความต้องการหลากหลายของสังคม

สภาสถาปนิกต้องเร่งดำเนินการยกระดับ

มาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ทั้ง 4 สาขาให้ได้มาตรฐานสากล โดยจะต้องจัดให้มีระบบการคัดกรองด้วยระบบการจัดสอบ ภายหลังที่ได้ผ่านการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ (intern development program, IPD) ประมาณ 3,500-4,000 ชั่วโมง โดยสามารถสอบผ่านข้อสอบที่มีหมวดเนื้อหาและความยากง่ายตามมาตรฐานสากล (อาทิพิจารณาได้จาก เช่น มาตรฐาน NCARB, RIBA, CIDA, LAAB เป็นต้น)

ประการสุดท้าย มาตรฐานทางจริยธรรมมีความสำคัญอย่างไรในการยอมรับของสังคมต่อสภาวิชาชีพ

ปัญหาในระดับประเทศที่จะต้องถาม คือ ประเทศไทยมีคนเก่งและดีจำนวนมากพอที่จะนำพาประเทศสู่ความเจริญรุ่งเรืองหรือไม่ ในเมื่อปรากฏข่าวทุจริตคอร์รัปชันอยู่ทั่วไปเกือบทุกวงการ จากการโกงเงินช่วยคนจน มีคนกวัดไปจนถึงการผลิตสินค้าด้วยคุณภาพ ไม่มีมาตรฐานตามมาตรฐาน อย. รวมถึงการเซ็นชื่อในแบบที่ตนไม่ได้มีส่วนร่วมในงานออกแบบ ก็เป็นเรื่องที่ปรากฏเป็นเรื่องปกติ

ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยที่มีการแบ่งแยกเป็นกลุ่มสังคมเป็นพวกพ้อง กระบวนการแสดงความคิดเห็นและกระบวนการตัดสินใจมีการอิงปัจจัย ‘ทางการเมือง’ มากกว่าข้อเท็จจริง มากกว่าเหตุและผล ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเห็นแก่ต่อมาตรฐานทางจริยธรรม พบว่า บ่อยครั้งการตัดสินใจที่อิงปัจจัยทางการเมืองไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ในกรณีที่มีข้อสรุปให้นำผลการดำเนินงานที่มีขึ้นตอนถูกต้อง ไปนำเสนอพร้อมผลการดำเนินงานที่ไม่มีที่ไปที่มาที่มีการดำเนินงานก้าวโฉบเป็นแชมป์ ฯลฯ อะไรคือมาตรฐานของข้อสรุปดังกล่าว

ทราบได้ว่าการตัดสินใจของผู้บริหารมีอาชีพการงาน การเมือง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตามหลักการ ‘ถูกต้องถูก’ และ ‘ผิดคือผิด’ โดยไม่อาจประเมินประอบความถูกต้อง กับความผิด ก็ย่อมไม่อาจหวังว่าประเทศไทยจะสามารถพัฒนาได้เท่าเทียมกับประเทศชั้นนำของโลก ปัญหาการตกต่ำทางการศึกษาย่อมไม่ใช่ปัญหาทางวิชาการแต่อย่างใด แต่อยู่ที่เราไม่ได้สร้างคนให้เป็น ‘คนดี’ เป็นพลเมืองดี เพียงการสอนให้มิมีน้ำใจเป็นนักกีฬาในระบบการศึกษา ที่สามารถบรรเทาปัญหาพื้นฐานไปได้มาก และไม่ต้องกังวลกับเรื่องการผลิตบัณฑิตออกไปเป็นโจร

เรื่องมาตรฐานทางจริยธรรมจากการดำเนินงานของสภาสถาปนิก พิจารณาได้อย่างรอบด้านที่สะท้อนออกมาในผลของการดำเนินงานในการปฏิบัติวิชาชีพของสมาชิก ในกระบวนการคัดกรองสู่การเป็น ‘สามัญสถาปนิก’ ในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการสภาสถาปนิก ในการพิจารณารับรองปริญญาผ่านกระบวนการพิจารณาอนุมัติหลักสูตร ในการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการและคณะทำงานต่างๆ ฯลฯ พบว่า มาตรฐานทางจริยธรรมแปรผันไปตามปัจจัยทางการเมืองในกระบวนการตัดสินใจจนมีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในทางของสภาสถาปนิก

ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสภาสถาปนิก จะสร้างมาตรฐานที่ดีได้อย่างไร

คณะกรรมการสภาสถาปนิกจะต้องมีวิสัยทัศน์ (vision)

ตามพันธกิจ (mission) จึงต้องมีความเข้าใจภาพการณปัจจุบัน และมีศักยภาพในการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อการยกระดับมาตรฐานการประกอบวิชาชีพให้มีศักยภาพทัดเทียมมาตรฐานสากล เพื่อการเข้าสู่วงการวิชาชีพในภูมิภาคอาเซียน และในภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลกอย่างมีเกียรติภูมิ ในขณะที่เดียวกันสภาสถาปนิกจะต้องทำให้วิชาชีพตอบสนองประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ดังนั้น สภาสถาปนิกจะต้องสร้างสรรค์ความหลากหลายในศักยภาพทางวิชาชีพ

คณะกรรมการสภาสถาปนิก จึงต้องมีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนงาน งบประมาณ ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ โดยกำหนดว่า ในช่วงสมัยที่ทำหน้าที่ตามวาระควรมี ‘output’ และ ‘outcome’ อย่างไร โดยจะได้รับประเมินตามตัวชี้วัดสำคัญๆ เช่น ความสำเร็จ (achievement) ประสิทธิภาพ (efficiency) ประสิทธิภาพ (effectiveness) ความพึงพอใจ (satisfaction) ของสมาชิกและประชาชนทั่วไป ตลอดจนการประเมินสถานภาพของสมาชิก ทั้งโอกาสและบทบาททางวิชาชีพ รวมทั้งสถานภาพทางการเงินขององค์กร เป็นต้น ด้วยมาตรฐานในการตรวจสอบที่อาศัยระบบฐานข้อมูล ย่อมทำให้สภาสถาปนิกมีการขับเคลื่อนสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สภาสถาปนิกยังมี ‘คณะผู้ตรวจ’ ภาย นอกร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของสภาสถาปนิก โดยมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการสภาสถาปนิก ว่าเป็นไปตามกรอบแผนงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด คณะผู้ตรวจจึงต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากภาคสนามในแต่ละปี เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือผลการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมา ประกอบการพิจารณา

มาตรฐานเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญทั้งในการดำเนินงานและในการประเมินสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงาน มาตรฐานที่ดีและสร้างสรรค์ความยั่งยืนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสภาสถาปนิก